

Otázka: Geografie světového obyvatelstva

Předmět: Zeměpis

Přidal(a): Simona Hrušková

-věda demografie, zkoumá: vývoj světové populace, složení obyvatel, sídelní demografie (urbanizace), migrace, rozmístění obyvatel, příčiny a důsledky jevů, vývoj světové populace

VÝVOJ SVĚTOVÉ POPULACE

-rychlý růst obyvatel, přírůstek klesá - 2011 - 11‰ (=1,1%)
-nelze přesně určit kolik na světě žije lidí, asi 7,3 miliardy
(Čína - 1,37, Indie - 1,25, USA - 320 mil., Indonésie - 250 mil., Brazílie - 200 mil.)
-počátek: -pomalé zvyšování počtu obyvatel, ale vysoká úmrtnost po dlouhá tisíciletí
-neolitická revoluce: 8 000 - 10 000 let, skokový růst obyvatel
-18. a 19. st. - rychlejší nárůst, zlepšování úrovně lékařství, nové vynálezy
-demografická revoluce = ve vyspělých zemích se snižuje porodnost a úmrtnost, přirozený přírůstek
je nulový či záporný

-demografická revoluce má 4 fáze:

- 1) fáze - vysoká úmrtnost i porodnost, značné výkyvy, malý přirozený přírůstek
- 2) fáze - úmrtnost rychle klesá, porodnost se nemění, vysoký přirozený přírůstek
- 3) fáze - klesá porodnost i úmrtnost, přirozený přírůstek také

4) fáze – úmrtnost i porodnost velmi nízká, přirozený přírůstek kolem 0 nebo záporný

-každý stát projde těmito fázemi až do 4. fáze, počet obyvatel světa by se měl ustálit na 10-12 miliardách:

1500 – 1 miliard 1960 – 3 miliardy 1987 – 5 miliard
2011/2012 – 7 miliard

1930 – 2 miliardy 1975 – 4 miliardy 1999/2000 – 6 miliard

- snížení porodnosti ve vyspělých státech a v rozvojových zemích pokles porodnosti je důsledek poklesu přirozeného přírůstku

ZÁKLADNÍ DEMOGRAFICKÉ POJMY

přirozený přírůstek

= rozdíl mezi počtem narozených a zemřelých na 1000 obyvatel, udává se v promilech

- udává kolik obyvatel přibude ve státě za 1 rok/1000 obyvatel

- největší přirozený přírůstek mají rozvojové státy (Niger – 36,6‰, Uganda, Zambie, Burundi, Mali)

Asie – Jemen 27‰, Irák – 24‰

- nejmenší PP mají bývalé socialistické země – Ukrajina – 6‰, Rusko – 5‰

- ČR má kladný PP ale velmi malý – vracíme se k zápornému

celkový přírůstek (zahrnuje PP i migraci)

porodnost (počet narozených na 1000 obyvatel)

úmrtnost (počet zemřelých na 1000 obyvatel)

úhrnná plodnost (uvádí počet dětí na 1 ženu)

SLOŽENÍ OBYVATEL DLE POHLAVÍ

- počet mužů a žen ve světě se předpokládá stejný, ale rodí se více mužů, jenže počet žen je vyšší (dožívají se o 5-7 let více a vykonávají lehčí práci)
- oblasti kde převládají muži (tam kde není rovnoprávnost) – Indie, Arabské země, Čína, státy Latinské Ameriky

SLOŽENÍ PODLE VĚKU

předproduktivní (0 – 15 let)	produktivní (15 – 65 let)
postproduktivní (nad 65 let)	
- produktivní ob. se dělí: ekonomicky aktivní (tvoří hodnoty pro stát)

ekonomicky pasivní (studenti, ženy v domácnosti, zdravotně postižení, trvale nezaměstnaní-2%)

- pokud převažuje předproduktivní → mladé obyvatelstvo
- pokud převažuje postproduktivní → staré obyvatelstvo (16-25% = hodně staré obyvatelstvo)
- ovlivněno i historickými událostmi (přírodní katastrofy, protipopulační opatření, hladomory)
- stacionární typ= bohaté státy, velká migrace
- progresivní = rozvojové země, velká převaha předproduktivních
- regresivní = vyspělé země, stárnutí populace, převaha postproduktivních
- střední délka života v rozvojových státech – 40-50 let průměrně
- střední délka života – Monako (89 let), San Marino (82,5), Andora, Japonsko
- SDŽ v ČR – 75 let muži, 81 let ženy

SLOŽENÍ OBYVATEL PODLE RASY

- rasa je skupina lidí, u nichž se dlouhodobým vývojem vyvinuly shodné či podobné morfologické znaky (barva očí, tvar končetin)
- Polynésané nejdou zařadit
- rasismus = prosazování jedné rasy nad jinou (apartheid)

a) bílá rasa (europoidní)

- mírně převládá, znaky: světlá pokožka, vlnité vlasy, úzký nos a rty, u mužů vousy
- Evropa (Ma'daři, Turci, Finové, Laponi), Rusko (u Transsibiřské magistrály), Arabové (Indie, Írán), S Afrika, USA, Kanada, jih J Ameriky, Austrálie, Nový Zéland

b) žlutá rasa (mongoloidní)

- znaky: žlutohnědá pleť, delší trup a kratší končetiny, šikmé často černé oči, řídké ochlupení, vysedlé lícní kosti
- Asie (Čína, Mongolsko, Rusko), Nepál, Bhútán, J Amerika (Bolívie, Peru), Amazonie

c) černá rasa (negroidní)

- znaky: tmavá pokožka, kudrnaté vlasy, široký nos, masité rty, dlouhé končetiny
- velká část Afriky, Aboriginové, Indonésie (Nová Guinea), USA

d) míšenci

- 1) mulati - černá + bílá (Brazílie, V Afrika, J Indie, Srí Lanka, Kuba)
- 2) mestici - mongoloidní + europoidní (J a Stř Amerika, Stř Asie)
- 3) zambové - mongoloidní + negroidní (Japonci, Vietnamci, Madagaskar)

SLOŽENÍ OBYVATEL PODLE NÁRODŮ

- národ = společenství lidí, se společným historickým vývojem, kulturou a jazykem, žijící na společném území
- přesný počet národů na Zemi není znám, ale národy pomalu vymírají
- národy se dělí do 2 skupin:
 - a) jazykové (vyčlenění na základě jazyku - Evropa)
 - b) územní (Švýcaři, Američané, Australané)
- jazykově-územní národ - Indonésie (mnoho etnik, snaha o vytvoření jednoho národa, povinně

zaveden umělý jazyk)

- národy bez území – Kurdové, Židé, Romové, Laponci
- národy obývající více než 1 stát – Korejci, Arabové, Řekové, Číňané
- národy náboženské – Židé, Bosňané (islám)
- nejpočetnější národ – Číňané (1,1 mld)

SLOŽENÍ OBYVATEL PODLE JAZYKA

-existuje přes 6000 jazyků a rozlišujeme 30 jazykových rodin

1) indoevropská

-patří sem okolo 45% lidstva

slovanské	-západní (čeština)	-východní (ruština)	-jižní (bulharština)
germánské	-němčina, angličtina, nizozemština, vlámská, Skandinávské země		
románské	-italština, francouzština, rumunština, španělština		
keltské	-irština, velština		

2) čínsko – austroasijská (čínština) 28% lidstva 3) semitoamitská (arabové x tuaregové)- arabština

4) kavkazské 5) ugrofinské (maďarština, finština, laponština, estonština) – v E ale nepatří mezi Indoevropské-nejrozšířenější jazyky: čínština, španělština, angličtina, arabština
-některé jazyky nelze zařadit – řečtina, albánština

SLOŽENÍ OBYVATEL PODLE EKONOMIKY

-primární (zemědělství, těžba surovin)

- sekundární (průmysl, doprava)
- terciální (služby, osobní doprava)

SLOŽENÍ OBYVATEL PODLE NÁBOŽENSTVÍ

1)křesťanství

1. a) katolická církev – J Evropa (kromě Řecka), Francie, Irsko, Stř E, Celá Amerika kromě USA, Filipíny, státy rovníkové Afriky, J a JV Afrika,
b) protestanti – má různé odnože – luteráni (Německo), kalvinisté (Švýcarsko), anglikáni, baptisté, adventisté
– obecně v S a Z Evropě, Německo, USA, Austrálie, Jar, Namibie
c)pravoslavná církev – JV a V Evropa (Rusko, Rumunsko, Bulharsko), Zakavkazsko(Gruzie, Arménie) Etiopie (Kóptové)

2)hinduismus

- zastoupený hl. v Indii, Nepálu, Srí Lanka
- polyteistické náboženství (Višnu, Šiva a Brahma)
- víra v převtělování – reinkarnace (koloběh duše)
- mezi tradiční hinduistické obřady patří pohřbívání – spalování na břehu řeky Gangy → v nejposvátnějším městě hinduistů na dolním toku Gangy Váránasí
- barva smutku je bílá, na pohřbení posezení se najímají plačky (=ženy jejichž úkolem je nahlas plakat)
- vdovec se vždy ožení – nezůstává sám, ale vdova se nikdy nevdá – byl by to velký morální prohřešek
- hranici může podpálit jen muž

-považují krávu za matku všeho života, proto se kráva nesmí zabít a za jejího života získávají 5 produktů: mléko, máslo, tvaroh (většina krav tyto tři suroviny neprodukuje)

kravská moč (náboženský význam), kravské lejno (suší se a užívá se jako palivo, nebo izolace domů)

-krávy vlastně nikomu nepatří a nikdo se o ně nestará

-nesmí zabít krávu (vražda) ani jíst kraví maso (kanibalismus)

-Indická společnost se dělí na kasty (=rozvrstvení společnosti podle povolání)

→ kastovní systém zakázán, ale stále přežívá hlavně na venkově – nejvyšší kasta – kněží, nejnižší – nedotknutelní

-hinduisté jsou víceméně vegetariáni, kult plodnosti

3) islám

-vznikl v JZ Asii v 7. století, zakladatelem je Mohamed a bůh Alláh

-má 2 hlavní směry – šíité (ortodoxní, radikální) a sunnité (umírnění)

- S Afrika, JZ a Stř Asie, Pákistán, Bangladéš, Indonésie, Malajsie, Brunej

4)buddhismus

- V Asie (Mongolsko, Korejská republika, Japonsko), JV Asie (Barma, Vietnam), J Asie (Srí Lanka)

5)judaismus

-zakladatelem je Starý zákon, věřící jsou kromě Izraele rozptýleni po celém světě – USA, J Kanada, Z Evropa, J Afrika, Austrálie ...

6) animistická náboženství – hlavně v Africe (Madagaskar, Mosambik)

7) konfuciismus – vznikl v Číně

8) šintoismus – Japonsko

rozmístění obyvatel

- nerovnoměrné rozmístění – $\frac{1}{2}$ lidstva žije na 5% pevniny (méně než $\frac{1}{2}$)
- hustota zalidnění vyjadřuje poměr počtu obyvatel a velikosti území státu
- nejhustěji osídlené: Asie – V Čína Indoganžská nížina, Indonésie (Jáva), JV Honšú
- Afrika – delta a dolní tok Nilu, pobřeží guinejského zálivu
- Evropa – Podhůří a Porýní Německa, Benelux, pádská nížina, Francie
- S Amerika – BosWash (megalopole od Bostonu po Washington)
- J Amerika – Rio de Janeiro, Sao Paulo, Buenos Aires
- faktory ovlivňující hustoty zalidnění: přírodní socioekonomické
společenskohistorické

a) přírodní

- nadmořská výška – 60% obyvatel žije do 200mnm (nížiny), ale v některých státech jsou nížiny prázdné, např.:
Andské státy + Mexiko (žijí ve vysokých horách, nížiny pokryté pralesy)
- podnebí – má vliv na vegetaci, vodstvo a půdu – téměř neobydlené jsou pouště, polopouště, tropické pralesy, polární oblasti, velehory
- vzdálenost od oceánů a moří – přes $\frac{1}{2}$ lidstva žije do 200km od moře

b) socioekonomické

- výskyt surovin – černé uhlí bylo v 19. století nejdůležitější pro průmyslovou revoluci
- dopravní přístupnost
- pracovní příležitosti

c) společensko-historické

- kolonizace (USA, Austrálie)
- odsun Němců ze Sudet (2 mil. lidí)

POHYB OBYVATEL

=mobilita, dělí se na : migrace dojíždění přesun urbanizace a suburbanizace

Migrace

=pohyb lidí z jedné oblasti do druhé, mění počet lidí ve světě, státě .. NE VE SVĚTĚ!

-reemigrace = návrat emigrantů zpět do své země na náklady státu

-migrační obrat = imigrace + emigrace

-migrační saldo = imigrace - emigrace

-index atraktivity země = $(\text{imigrace} - \text{emigrace}) / (\text{imigrace} + \text{emigrace})$

-členění se na: vnitřní (ve státě) x vnější (mezi státy) dobrovolná (ekonomická) x nedobrovolná (válka)

-důvody migrace: rozdíly kvalit života politické motivy (perzekuce, válka)
náboženská nesnášenlivost

přelidnění kvalita životního prostředí

-historická migrace:

- 1) v pravěku z Afriky do Eurasie a dál do světa
- 2) stěhování národů – 3. -6. století
- 3) 7.-8. vpád Arabů do Evropy
- 4) 10. století příchod Hunů z Asie

- 5) 14.-16. vpád Turků
- 6) kolonizace – stěhování Evropanů do Ameriky a Austrálie
- 7) 17. století Afričané do Ameriky
- 8) po 2 SV stahování Němců do Německa
- 9) po 1945 migrace Židů do Izraele
- 10) 1948-1969 – migrace obyvatel SSSR na západ

-dnešní migrace:

- z Afriky, Blízkého a Středního Východu do Evropy
- z Mexika do USA
- z Afghánistánu do Palestiny
- dnes tvoří ve Francii migranti 10% populace, VB – 9%, Belgie – 5%, ČR – 4% → migranti tvoří 3% světové populace
- hlavní hostitelské země: Německo, Írán, Pákistán, Turecko, Tanzanie, USA

MĚSTSKÉ A VENKOVSKÉ OSÍDLENÍ

- sídlo = seskupení sídelních jednotek včetně hospodářských objektů a dopravních zařízení na určitém vymezeném území
- 2 typy: venkovské městské
- hranice mezi těmito typy je těžce stavitelná a v každé zemi jiná, v ČR musí mít město 2000 ob, 2/3 lidí pracujících mimo zemědělství a charakter zástavby

URBANIZACE

- = proces stěhování lidí do měst a rozšiřování městského způsobu života, dá se vyjádřit mírou urbanizace (celé číslo, udává v % kolik lidí žije ve městě)
- celosvětově roste – dnes převládá osídlení městského typu (v ČR $\frac{3}{4}$), kromě Afriky a Asie, kde převládá venkovský
- 1900 – 3% 1950 – 30% 1995 – 45%
- nejvíce urbanizované státy: Belgie, Monaco → vysoká urbanizace značí vyspělý stát
- suburbanizace = stěhování lidí z měst na jejich okraj

Sídelní seskupení

aglomerace = intenzivně urbanizované seskupení vzájemně blízkých sídel, kde dominuje jedno významné centrum –

např.: pražská aglomerace

konurbace = několik stejně velkých měst srostlých v jednu souvisle zastavěnou plochu

megalopolis = široký a souvislý pás městského osídlení, vzniklý spojením konurbací (BosWash, Tokaidó)

slumy = chudinské čtvrti na okraji velkých měst (bez elektřiny, čisté vody, kanalizace s vysokou kriminalitou a

nezaměstnaností, chatrče ze dřeva či z plechů, hromady odpadků) – slum Kibera (Nairobi)

Největší města světadílů

S AM – Mexiko City, New York, L.A.

J AM – Sao Paulo, Buenos Aires, Rio De Janeiro

Asie – Kanton, Tokio, Šanghaj

Afrika – Káhira, Logos, Kinshasa